

розвиток економіки в умовах ринкових відносин.

О. М. Придибайло

Київський інститут менеджменту «Екомен»

БЮРО КРЕДИТНИХ ІСТОРІЙ — СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

З розвитком ринкових відносин та входженням України у світову спільноту кредитування юридичних та фізичних осіб поступово стає цілком буденною та звичною справою. Статистика свідчить про постійне зростання не тільки попиту на кредити, а й, відповідно, обсягів проведення кредитних операцій вітчизняними банками. Будь-який суб'єкт господарювання, у тому числі комерційний банк, намагається знизити ризик при проведенні комерційної діяльності, основним є ризик фінансових втрат, який в значній мірі залежить від фінансового стану контрагентів, своєчасності виконання ними своїх фінансових зобов'язань та порядності ведення справ на ринку.

В багатьох країнах світу розвиток кредитного та товарного ринків стимулював виникнення спеціалізованих структур — кредитних бюро, так званих, інформаційних посередників, основним завданням яких є акумулювання та надання інформації щодо виконання позичальниками своїх фінансових зобов'язань та кредитних ризиків. Створення в Україні надійної системи ідентифікації ділової та фінансової репутації компаній та приватних позичальників є однією з фундаментальних умов подальшого розвитку ринків кредитів та інвестицій, особливо в сфері кредитування малого та середнього бізнесу, іпотечного та споживчого кредитування.

Перший в історії відомий випадок обміну даними про кредитоспроможність клієнтів мав місце у 1803 році, коли декілька англійських кравців почали повідомляти один одному про те, як їх замовники сплачують рахунки за надані послуги. Цей крок був реакцією на поведінку клієнтів: у той час, коли переважна більшість платила вчасно, деякі не були настільки пунктуальні, а інші взагалі не платили. Кравці швидко зрозуміли, що останні замовляють костюми в кредит, а потім «забувають» заплатити по рахунках, замовляють в іншому ательє і знову розраховують на кредит. З метою попередження подібних ситуацій було засновано перше у світі кредитне бюро з назвою «Лондонське товариство взаємного повідомлення», адже обмін кредитною інформацією вигідний для всіх учасників такого обміну.

Єдиного тлумачення «кредитне бюро» не існує, саме тому визначення, за різними джерелами, відмінні, але сутність та призначення від того не змінюються. На наш погляд, найбільш точним є визначення *кредитного бюро* як комерційної організації, яка збирає, акумулює, упорядковує, обробляє та продає інформацію (позитивну та негативну) про виконання фінансових зобов'язань фізичними та юридичними особами [1; 2]. Така інформація, як правило, цікавить, в першу чергу, комерційні банки, страхові компанії, торгівельні організації, що надають товари в розстрочку, та ін.

На сьогодні існує декілька всесвітньовідомих кредитних бюро, до таких належать Experian, TransUnion, Equifax та Dan & Breadstreet, які можна розглядати як комерційні організації в класичному розумінні. Оскільки дотепер ведуться дискусії відносно основного, як ми вважаємо, питання: чи мають інформаційні посередники бути приватними або ж під контролем держави. Наприклад, у Європі та Латинській Америці переважають державні кредитні реєстратори (ГКР), які перебувають під контролем центральних банків та які слугують, в основному, для підвищення якості регулювання діяльності фінансових інститутів.

Відносно чого не виникає дискусій, так це переваги від співпраці з кредитними бюро. До таких належать, по-перше, можливість прогнозування поведінки клієнта в частині виконання майбутніх зобов'язань на базі даних щодо існуючої платіжної історії, по-друге, з'являється можливість швидкого визначення у повному обсязі боргових зобов'язань клієнта на визначений момент часу, по-третє, прийняття рішення про надання кредиту прискорюється та стає більш виваженим. Також, на базі даних таких установ є можливість враховувати можливі порушення при погашенні кредитів та, відповідно, обґрунтовано будувати графіки погашення позик та визначати, взагалі, обсяги лімітів на клієнта. Наявність кредитної звітності стимулює позичальників погашати кредити вчасно та у повному обсязі [3; 4].

Таким чином, можна визначити учасників та основну мету, з якою створюються кредитні бюро. Ми вважаємо, що найбільш коректним та точним є наступне визначення мети: «метою діяльності бюро є платна допомога організаціям щодо надання інформації про потенційних або існуючих клієнтів задля мінімізації ризиків при здійсненні комерційної діяльності». Учасниками бюро кредитних історій є організації-кредитори, які з одного боку, є джерелами постачання інформації (передають дані про позичальників), з іншого боку, виступають в якості користувачів кредит-

них звітів. Учасниками кредитного бюро виступають банки, кредитні спілки, лізингові компанії, компанії емітенти кредитних карток, страхові компанії, фірми, що надають послуги або товари з відстрочкою платежу, ломбарди тощо.

Світова практика дозволяє зробити висновок, що не існує уніфікованого підходу до визначення суб'єктів (юридичних або фізичних осіб), щодо яких збираються кредитні історії. Головна причина цьому — відмінність законодавчого поля країн, в яких створені системи обміну інформацією.

Порівняно недавно у Мексиці, Туреччині та Італії було створено системи обміну інформацією на основі приватних кредитних бюро, які рухаються шляхом утворення загальних баз даних суб'єктів кредитних історій як юридичних, так і фізичних осіб [1].

При цьому спірним є питання щодо згоди суб'єктів кредитних історій на передачу та отримання даних. Такі європейські країни як Німеччина, Бельгія, Великобританія та ін. вимагають погодження суб'єктів кредитних історій на надання інформації при передачі даних від кредитора до бюро кредитних історій, при передачі сформованого звіту від кредитного бюро кредитору і при наданні інформації третім особам.

Система існуюча в США побудована інакше — кредитори мають право розповсюджувати інформацію про позичальника на свій власний розсуд, якщо на те не існує заборони від суб'єкта кредитної історії у письмовій формі. Американське законодавство дозволяє розголошувати інформацію у маркетингових цілях.

При цьому, висновком проведених нами досліджень успішності та ефективності роботи бюро кредитних історій, як на стадії утворення, так і на стадії функціонування, є визначення питань формування концепції кредитних бюро:

- яким чином суб'єкти бюро кредитних історій можуть контролювати процес збору та розповсюдження персональної інформації;
- які дані можуть збиратися та включатися в кредитні довідки;
- з якою метою можуть збиратися та розповсюджуватися такі дані;
- кому можуть надаватися дані;
- можливість доступу до таких даних для владних структур;
- які заходи необхідні для забезпечення точності та достовірності даних;
- відповідальність сторін;
- державне регулювання;
- тощо.

Визначення концептуальних спрямовуючих діяльності бюро кредитних історій та законодавча база створюють основні правила стабільної роботи та ефективної співпраці учасників відносин. Закордонна практика свідчить, що основною проблемою діяльності таких установ є отримання погодження суб'єктів бюро про розповсюдження інформації, збору та надання даних, що не мають відношення до оцінки кредитоспроможності позичальника. Існує такий вид даних, який прямо не відноситься до кредитної історії, і впливає, скоріше, опосередковано, але, тим не менш, є дуже важливим, мова йде про загальні дані позичальника. При прийнятті рішення про кредитування клієнта може братися до уваги трудова діяльність, стабільність місця проживання, освіта, володіння іншим майном, демографічні характеристики (вік, стать, тощо) [3]. Тож чи не є розповсюдження таких даних втручанням у приватне життя, де гарантії, що отримана інформація буде використана за прямим призначенням і не буде дискримінаційних проявів, у разі, якщо потенційний позичальник, наприклад, циган. Такого роду проблемні питання, акумулювання та надання «чорної» та «білої» інформації потребують, безумовно, законодавчого регулювання, інакше це може стати на перешкоді діяльності бюро за своїм основним призначенням.

Саме тому, діяльність бюро кредитних історій повинна ґрунтуватись на похідних концепції — принципах роботи. Основними принципами є: принцип повноти інформації, що надається до кредитного бюро; принцип добровільності передачі інформації як з боку суб'єктів, так і з боку установ-учасниць; принцип цільового використання інформації бюро; принцип захисту інтересів суб'єктів кредитних історій (згода на передачу даних третім особам; можливість доступу до даних в його кредитній історії); останнім принципом є відповідальність з боку учасників за достовірність та розповсюдження закумульованої інформації.

Роблячи висновки щодо ідеї створення в Україні кредитних бюро, можна передбачити, що впровадження таких організацій значно прискорить процес прийняття рішення щодо кредитування клієнтів, зробить такі рішення більш обґрунтованими та виваженими, що значно знизить ризик фінансових втрат користувачами. Можна також говорити про певне збільшення обсягів кредитування та стимулювання позичальників до сумліннішого виконання взятих на себе зобов'язань. До негативних моментів

впровадження ми відносимо опосередковане втручання в приватне життя громадян, можливість використання даних не за цільовим призначенням та витік приватної інформації. Зазначимо також серйозність проблеми побудови виваженого законодавчого підґрунтя для повноцінного функціонування кредитних бюро. На наш погляд, використання іноземного досвіду та багаторічної історії існування таких установ у США та Європі має, безперечно, враховувати особливості країн пострадянського простору, у тому числі й України.

Література

1. «Проект концепції створення в Україні бюро кредитних історій» // Матеріали наради банків засновників НБКІУ // Паламорчук А., Новіков В. та ін. К. 2004.
2. «Американские кредитные бюро» Кузина О. // Мир карточек. — 2001 — № 11.
3. «Обзор подходов к созданию системы кредитных бюро» // подготовлено Фондом «Институт экономики города» Агентства США по международному развитию. — М. 2001.
4. «Кредитные бюро сегодня» // www.credits.ru
5. Розвиток кредитних бюро в Україні. // Вісник Центру комерційного права. — 2004 — № 3 (16).

В. И. Ярьско
Харьковский национальный экономический университет
В. И. Ярьско
Харьковское отделения Проминвестбанка «Автрамат»

РАЗВИТИЕ И ВНЕДРЕНИЕ СКОРИНГОВЫХ СИСТЕМ В БАНКОВСКУЮ СИСТЕМУ УКРАИНЫ, КАК ОДИН ИЗ МЕТОДОВ СНИЖЕНИЯ КРЕДИТНОГО РИСКА

Одной из наиболее актуальных, требующих к себе особого внимания в сфере банковского дела, является проблема управления кредитными рисками, поскольку именно кредитование является основным видом банковских операций.

На сегодняшний день существует проблема, в соответствии с которой банки иногда не проводят полноценный анализ финансовой деятельности и кредитоспособности заемщика перед выдачей кредитов, выдают кредиты без экономических оснований, не